

Да ли Хашки трибунал пружа оптуженом поштене шансе?

Пише: Лен Ферфеке
уторак, 13 април 2010 14:51

(Фолксскрант (Volkskrant), Амстердам, 13.4.2010)

Када је канадски професор Дерил Робинсон (Darryl Robinson) пре две године објавио изузетно критичан спис о трибуналу за бившу Југославију (Хашком трибуналу), очекивао је много негативних реакција. Па, уосталом, написао је да трибунал иде предалеко само да би постигао осуде, а да је тиме нанета штета положају оптужених.

То није популаран став. Погледајмо само реакције на процес против Радована Караџића који се данас поново наставља. Вишемесечно одлагање и десетине хиљада евра које је као додатну помоћ успео да добије тај босанско-српски оптуженик, изазива неразумеваше код многих. По њима, оптужени имају превише права. Чак је, и међу правницима-научницима, дуго времена, владало мало интересовања за тешкоће са којима се срећу оптуженици трибунала.

Међутим, на сопствено изненађење, Робинсон се суочио са много позитивних реакција на свој чланак. „На конгресима се све више учесника слаже са мојом критиком“, каже он.

Претпоставка да оптужени пред Хашким трибуналом добијају исувише заштите суочава се са све већом сумњом у свету међународног права. Многи учени правници су постали критичнији према положају који имају оптужени пред тим трибуналом.

Дуго времена су ствари стајале другачије. Робинсон каже: „У националном праву, научници традиционално заступају право одбране. Међутим, у међународном праву то дуго времена није био случај. Током првих година рада Хашког трибунала, сви су били врло одушевљени. Правни научници су желели да помогну да се изгради тај нови систем. Нико није желео да критикује – ионако је било доста потешкоћа. Али, током последње три-четири године, људи би застали, учинили корак уназад и почели да се питају: да ли је наш систем заиста праведан?“

И холандска правница, стручњак за кривично право Хајкелин Ферајн Стјуарт (Heikelien

Да ли Хашки трибунал пружа оптуженом поштене шансе?

Пише: Лен Ферфеке
уторак, 13 април 2010 14:51

Verrijn Stuart) каже: „Медени месец је прошао. Раније је критика долазила од стране одбране, или тужилаца. Али, од пре неколико година и правни научници се мешају у дебате. Сада се променио начин размишљања.“

И сама Ферајн Стјуарт је недавно објавила један чланак у правном часопису „Страфблад“ , у коме није блага према Хашком трибуналу, и навела: „Чини се да права оптужених постају све мање важна.“

Проблем превасходно почива на два основна принципа тог трибунала: на “заједничком криминалном подухвату“ и на дефиницији геноцида (видети уоквирен текст) – ово су и два принципа од великог значаја за суђење Караџићу. Критичари сматрају да Хашки трибунал сувише слободно интерпретира те појмове, услед чега му је и лакше да осуди оптуженог.

.....

Шта је неповољно по оптужене?

Геноцид:

Како би се доказало да је неко масовно убиство геноцид, мора се доказати да су починиоци имали намеру да “у целини или делимично“ искорене неку етничку, националну или верску групу. При утврђивању да ли је масовно убиство у Сребреници било геноцид, критичари сматрају да је Хашки трибунал ове предуслове исувише слободно интерпретирао. Врло је значајно и да су неке главе тог претходног трибунала – између осталих и његов ранији председник Антонио Касезе (Antonio Cassese) накнадно посумњали у то да ли се Сребреница треба оквалификовати као геноцид.

Колективна одговорност:

Да ли Хашки трибунал пружа оптуженом поштене шансе?

Пише: Лен Ферфеке
уторак, 13 април 2010 14:51

Заједнички криминални подухват (ЗКП) је исконструисана одговорност помоћу које се високопостављене личности могу сматрати одговорним за злочине потчињених. Раније се морало прецизно доказати на који начин су руководиоци доприносили извршењу злочина, али Хашки трибунал је то током свог рада све лакше чинио. Професор Хармен ван дер Вилт (Harmen van der Wilt) каже: „На тај начин се мрежа одговорности пребацује преко глава свих. То је лош начин рада и морамо га се што пре отрести.“ Међународни кривични трибунал (Internationaal Strafhof) није прихватио тај концепт “заједничког криминалног подухвата”.

Процедурална права:

Узев у целини, правници-научници сматрају да су процедурална правила поштена у односу на одбрану. Ипак, поједине тачке би могле бити боље, каже Јаринде Теминк Тајнстра (Jarinde Temminck Tuinstra), са Универзитета у Амстердаму, која је истраживала положај одбране пред међународним кривичним судовима.

Примери таквих правила која важе на Хашком трибуналу су: правила финансирања могу да доведу адвокате одбране у отежани положај, а и ти адвокати често имају тежи приступ доказним материјалима него тужиоци.

Она сматра да се интереси одбране у међународном праву потцењују: „Када се оснива неки нови међународни кривични трибунал, одбрана долази углавном на задње место.“

.....

У том смислу, и ради објашњења, критичари упиру прстом на настанак Хашког трибунала (трибунала УН за бившу Југославију). Он је био установљен 1993. године, превасходно уз помоћ особа из света међународних хуманитарних права. Робинсон каже: „У том свету је пожељно да се текст неког споразума интерпретира на најшири могући начин, јер би се тиме жртвама могла пружити највећа могућа помоћ против неке државе“.

Међутим, пред Хашким трибуналом је оптуженик личност, а не држава. У том случају,

Да ли Хашки трибунал пружа оптуженом поштене шансе?

Пише: Лен Ферфеке
уторак, 13 април 2010 14:51

горе наведена широка интерпретација правила иде на штету оптуженог појединца. Г-ђа Ферајн Стјуарт каже: „Услед саосећања са жртвама, неке судије Хашког трибунала теже резонувању у правцу задовољавања тог циља. Они гледају на суђење као на оруђе у служби мира и безбедности. Али, тиме се отежава положај оптуженог.“

Ову критику заступају многи из света међународног права – али не и сви. Осим тога, и они правници – научници који се са критиком слажу, често релативизују значај тих проблема. Хармен ван дер Вилт, професор Универзитета у Амстердаму, који је и оштар критичар превелике слободе у интерпретацији заједничког криминолошког подухвата, сматра да ти проблеми ипак нису разлог за неслагање са Хашким трибуналом.

Он каже: „Треба разумети са колико тешких дилема и супротстављених снага се суочава тај трибунал. Од њега се очекује да сачини схему система злочина, али и да истовремено утврди појединачну одговорност. Врши се притисак да се процеси што пре заврше, али да се истовремено саслуша и што више жртава.“

И Вилијем Шабас (William Schabas), професор Универзитета у Галвеју (Galway) у Ирској, и познати критичар Хашког трибунала, упозорава да се не преувеличава значај тих проблема: „Ја мислим да је погрешно називати Сребреницу геноцидом. Али, да ли је баш страховито неправедно ако се неко осуди за геноцид, мада се уствари радило само о злочину против човечности? Не могу да се узбуђујем око тога. И за злочин против човечности, и за геноцид можеш бити осуђен на доживотну казну. Не стоји да се због тог проблема невини осуђују, или се кривци ослобађају од одговорности.“

Дерил Робинсон каже да је то заиста тако: „Ниједно суђење пред Хашким трибуналом није било потпуно погрешно. Ипак, својом критиком желим пре свега да упозорим: за будућност међународног права је важно да се мало мање залећемо.“

Превод са холандског: Василије Клефтакис